

V A S S Z É C S E N Y I

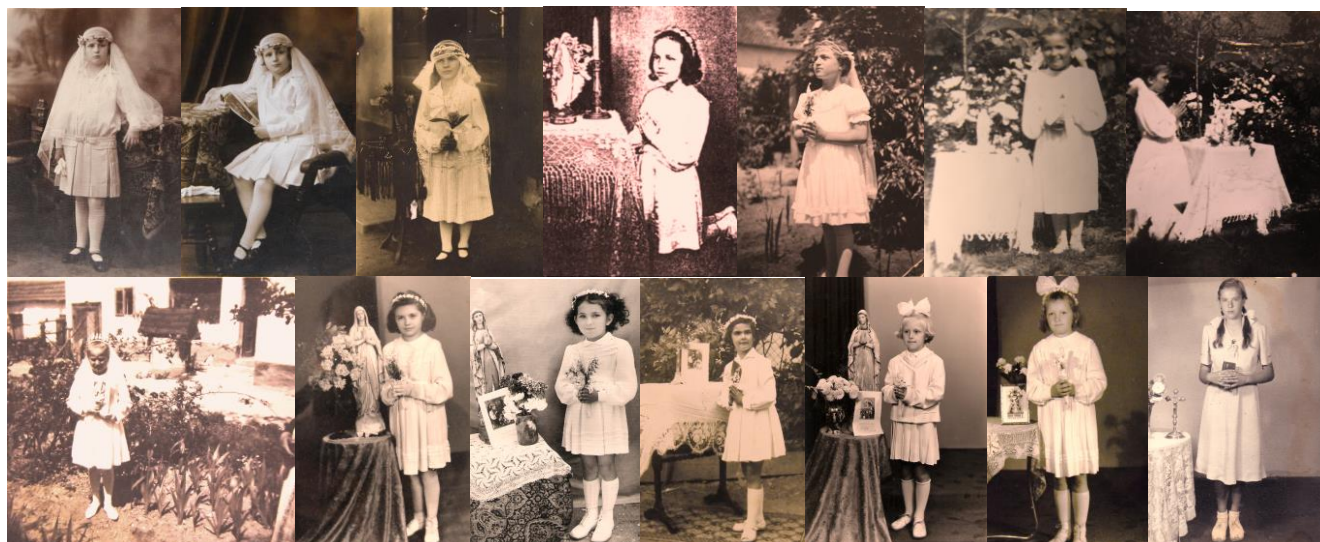
# MÚLTIDÉZŐ

IV. ÉVFOLYAM, 2014. PÜNKSÖD HAVA

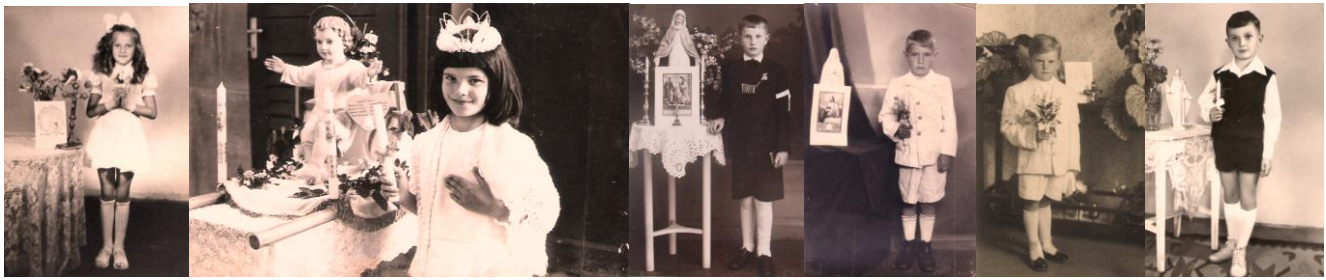
KÉPKOMMENTÁROK (17)



Május, Mária hónapja, litániák, elsőáldozások ideje. A mennyire visszalátunk az elmúlt századra, legtöbbször májusban voltak a faluban az elsőáldozások, amit persze a fotográfusok is szerettek megörökíteni, csoportosan, egyénileg. Mindkettőnek kialakult képtípusa volt. Az első szent ostyában, Jézus Krisztussal találkozni nem mindennapos esemény, a fényképeken szinte angyal - szárnyshugás érződik, az arcokon mennyei boldog-ragyogás, lélegzetelállító áhítat. A vasszécsenyi plébániához tartozott Kajd is, tehát néha az ottani templom előtt áll a csoport, de néha még a lipárti templom is háttér. A képek nagyobb része a múlt század első feléből (1933, 1934), kisebb része a második feléből való (1955, 1965, 1970).







Kis József 52 évig volt plébános a faluban, ezúttal ezt az időszakot idézzük fel. A szereplők egy rész még itt van közöttünk egy része más elköltözött. Sokak szerint a május a legszebb hónap, ha végigtekintünk a képsorozaton, néma fejbólintással, valahol legbelül egyetértünk a megállapítással. (Képek: Vasszécsenyi Digitális Fotóarchívumból.)

### MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI MOZAIKOK (19) NAGY JÓZSEF

Lipárt földbirtokosai között előkelő helyet foglal el Nagy József nagyprépost, aki 1753 márciusában született a Zala megyei Szentgyörgyváron, Nagy Gábor és Bankó Erzsébet nemes szülöktől. Gimnáziumi tanulmányait Kőszegen végezte, filozófiát és teológiát Győrben tanult, 1776-ban itt szentelték pappá, majd rögtön retorikát tanított ugyanitt. 1777. augusztus 21-étől, a vasvár-szombathelyi Székeskáptalan jegyzője lett. 1778. november 17-én Szily János püspök szertartóvá és püspöki titkárrá nevezte ki. 1782. november 12-étől szentszéki ülnök. 1786. november 18-án, a II. József által előírt lelkipásztori vizsgán az egyházmegye papsága közt Ő vizsgázott a legjobb eredménnyel. 1789. június 19-étől ikervári plébános, azonban továbbra is püspöki titkár. Az 1780. és 1792. évi országgyűléseken Ő képviselte a káptalant. 1793-ban megromlott a kapcsolata Szily János püspökkel, aki ezután elmozdította a szeminárium éléről, és a szentszék tagjai közül is törölte, ennek ellenére halálakor Ő búcsúztatta Szilyt. Az új püspököt is Ő köszöntötte székfoglalójakor. 1800-ban, Bécsben Szent István ünnepén magyar nyelvű misét tartott. Herzan bíboros halála után Somogy püspököt szintén Ő köszöntötte. 1805-től a káptalan nagyprépostja, így Lipárt földbirtokosa lett. 1806. május 27-én, a megyegyűlés az Ő javaslatára változtatta magyarra a megyegyűlés nyelvét. Ebben az évben kapott felkérést a Zalai Tiszti Szótár elkészítésére is, aminek kapcsán felkérte Kazinczy Ferencet, Kis Jánost, Kisfaludy Sándort, Kultsár Istvánt, Versegly Ferencet és Virágh Benedeket a szótár munkálataiban való közreműködésre. Ő köszöntötte 1809. március 3-án a vármegyébe látogató József nádort. „Megállítjuk egy kissé császári és királyi fenségedet, midőn felgyújtani sietsz a magyarok szívében azon szent tüzet, melynek lángolnia kell, midőn azt a királyi trón és haza üdve, dicsősége úgy kívánja. Hírnökei vagyunk azon lelkesülésnek, mellyel Vasmegeye karai és rendei császári királyi fenséged jövetelét örömmel üdvözlik; azon osztatlan hódolatnak, a mellyel legfőbb tisztviselőjüket fogadni készülnek; azon hősi szellemnek, mely az egyesek lelkét az ország főkapitánya és vezére eljövetelének már csak hírére is annyira eltöltötte, hogy az ellent megsemmisítéssel fenyegeti. Haladj most már tovább legfenségesebb főherceg nádor és kapitány, és tapasztald, vallyon őszintén hí tolmácsai vagyunk-e az igazságnak? Menj tovább, s járd be az ország megyéit a legkedvezőbb előjelek mellett; talájd vagy alkoss mindenütt tisztségedhez méltó polgártársakat, s egy ily hadvezérhez méltó bajtársakat; a magyar nemzet nevének dicsőségét pedig, melyet hadban, békében egyaránt szerzett, tedd annyival fényesebbé, amennyivel elődeidet minden tekintetben túlragyogod. Haladj tovább, s méltóztassál minket úgy itt mulatásod alatt, mint távozásodkor kegyelmeddel megörvendeztetni.” Korának egyik legjelesebb egyházi szónoka volt. Kazinczy Ferenc a széppróza mesterei közé sorolta. Kora jeles írója, Kisfaludy Sándorral, aki a Tátika című versét neki ajánlotta, Kis Jánossal és Horváth Ádámval is kapcsolatba volt. Kiváló hazafi, melegszívű emberbarát hírében állt. 1810. január 10-én hunyt el Szombathelyen, öt éven át volt Lipárt földbirtokosa. (Képek: Nagy József portréja, aláírása és Dorfmaister István festménye, Nagy József alakjával.)



*Coram me Josepho Nagy Abbate  
Secrario et Canon*



### 102 ÉVES AZ ÁSVÁNYMŰZEUM ÉPÜLETE

Lipárt politikai község egy évszázada felívelő pályán volt, 1912-ben felépítette azt a többfunkciós épületet, amiben tanácsterem, szegényszoba, kór-szoba és tűzoltó-szerház kapott helyet, majd rá egy évre, 1913-ban a sarokiskolát. (Az utóbbival már foglalkozott a Múltidéző.) A szobán-forgó, 4660 korona költségvetésű épületet Draskovics Ferenc kőszegfalvai kőművesmester tervezte meg. Kakas Lajos, a káptalan lipárti intézője azonban épp száz éve, 1914-ben fellebbezett a képviselőtestület döntése ellen, mivel a telek, amin felépült a létesítmény, nem volt bejegyezve a község tulajdonába. Azt ugyanis a Kányási majorhoz vezető útból hasították ki, 500 szeker földdel töltötték fel. Az épületet később többször átalakították, funkcióváltásokon ment keresztül. Már kiadták rá a bontási engedélyt, amikor Pödör György megvásárolta, majd 2008-ban nyitotta meg benne ásványmúzeumát. (Képek: Az épület egykor és ma, Tóth Katalin rajza.)





### SZENT LUKÁCS TARTJA A PALETTÁMAT - A KIÁLLÍTÁSMEGNYITÓ SZERKESZTETT VÁLTOZATA

Tudjuk, minden hasonlat sántít, így ez a mostani is, amivel megnyitóbeszédemet kezdem. Jézus, amikor visszatért szülőföldjére és betért a templomba, felolvastván az Írást, a jelenlévők egymást kérdezték: „nem az ács fia ez?” Most valami hasonlónak lehetünk a tanúi, amikor Szok Iván festőművészként visszatért szülőfalujába és szembesülhetünk lenyűgöző hatású alkotásaival, „nem a molnármester fia ez?” De ha tovább kutatunk, találhatunk még más hasonlóságot is. Jézus, Mária révén papi családból származott, a festőművész édesanyja révén lelkészi családból való, hiszen Czippó Géza, néhai szombathelyi evangélikus lelkész unokája. A Szentcsaládnak a gyermek Jézussal együtt menekülnie kellett az üldöztetés elől, és a Szok családnak is el kellett menekülnie az üldöztetésük elől a faluból. Hét éves kisfiú volt akkor, a most hetvenévesen visszatérő művész. Az árváknak, hisz azok voltak (édesapjukat négy éve elveszítették, édesanyjuk a szombathelyi ÁVO börtönében sínylődött) itt kellett hagyni mindent, otthont (amit már egy éve államosítottak a fejük fölött), iskolát, gyermekkort. Itt kell elmondani azt, hogy ennek a rendkívüli életműnek, aminek egy kis szeletét most láthatjuk, a fogantatása ide, ebbe a faluba köthető, hisz az emberré-válás, a személyiség kialakulás legfontosabb időszak az első hét életév. Én negyven éve ismerem a művészt, negyven éve csodálom művészetét, negyven éve csodálom a művész rendkívüli, állandóan lobogó, világot megújító egyéniségét. Jézust a maga korában a nép többségében prófétának tartotta, én a nem mindennapi alkotóerővel rendelkező művészt, prófétáló festőnek tartom (Petőfi: XIX. század költői), ugyanis ha körülnézünk a termekben és elmélyedünk az alkotásokban, profetikus festéssel találkozhatunk. A képekből sugárzik a világmegváltó, világjobbító szándék. Nekem, egyik tanítványként, „Mesternek” kellene szólítanom az alkotót! E miatt a régi kapcsolatunk miatt, eddig több alkalommal kellett szóban és írásban Szok Iván művészetéről vallanom, de ez a vasszécsenyi kiállítása készítetett a fenti párhuzamok megfogalmazására. Amikor a megnyitó előtt egyedül állhattam a képek előtt, a legkézenfekvőbb összehasonlítás akkor fogalmazódott meg bennem. Az itt látható, az új Alaptörvényhez készített három fekete-fehér vázlat egy villanásra megidézte Csontváry „Magyarok bejövetele” című híres (sajnos elkallódott) szénvázlatát. Ugyanaz az eufórikus lelkesedés, ugyanaz az elszánt akarás a magyar nemzetért, nemzeti sorskérdésekért. És mindkettő mögött a szinte mágikus valóságfeltárás, valóságfelmutatás, valóságmegidézés, Csontváry szóhasználatával „a napút színeivel”. Szok Ivánnál ugyanazzal a vulkánikus erejű színkontrasztokkal (ultramarinkék-narancs: Taorminai görög színház, nedv-zöld és rózsaszín: Baalbek) találkozhatunk, mint Csontvárynál. A felvidéki eredet is mindkettőjüknél közös. Azt a véletlenszerű egybeesést talán már meg sem kell említenem, hogy Huszárik Zoltán Csontváry Című filmjéhez, Szok Iván festette újra a nagy előd képeit. Magyarországon most készülnek mindenütt az értékleltárak, a nemzetközösség, a települési közösségek számba veszik legfontosabb identitás-meghatározó alapértékeiket. Nekünk, Vasszécsenyieknek, Szok Iván életműve vezet el ezt az értékleltárt, el kell érünk azt, hogy megint csak Csontváryt idézve, ide „zarándokoljon” a világ, hogy Szok Iván páratlan és egyedülálló életművével szembesülhessen. A sors, így tud majd igazságot tenni a művész és



családját ért mérhetetlen igazságtalanságokon. Végezetül csak egyetlen képről mér pár gondolat. A lipárti gyöpon állt egy óriás, több száz éves tölgyfa, az öregek szerint még Rákóczi kurucok is táboroztak alatta. Szokk Iván „Szentfa” című képén egy ilyen tölgyet látunk. Hatalmas törzse erőt sugározva tör ki a földből, még nagyobb koronája a mennybolt csillagait takarja. A szent fa kapocs ég és föld között, Világfa, ahogy a régiak nevezték, ahogy Csontváry cédrusai, ahogy az egykori lipárti tölgy, amit báró Ambrózy Teréz meg is szenteltetett. (Képek: Szokk Iván az április 30-i megnyitón a Víz című munkájának kartonja előtt. Pieta 2003, Virágkertészet – 2008, Őszi kikerics – 2004, Popsztárok – 2001, Dr. Supka Magdolna művészettörténész – 2005, A dolgok tükröződnek – 1997, Nagy Péter és neje – 2005, Szentfa – 2010, Mozart és Bartók hősei – 2004, Bornap – 2002, Gyuri és Márti – 1992, Czipott Péter – 2008, Idős hölgy ciniákkal – 2008, Bogi és Gábor – 2008.)

### EGY ÁLOM

A Múltidéző már korábban többször is foglalkozott a lipárti templom középkori Mária szobrával, hipotetikusán leírta keletkezéstörténetét, hazai és külföldi analógiákat keresett hozzá. Az utóbbi esetben azonban szigorúan a „Szép Madonna” ábrázolások közül. Ezúttal egy merészebb felvetés fogalmazódik meg, ehhez azonban el kellett szakadni a „Szép Madonnák” körétől. Ez a párhuzam már szinte elsőként felvetődött, de annyira valószínűtlennek és irreálisnak tűnt, hogy a Kádár rendszerben öncenzúrához szokott elme azonnal elvetette. A lipárti Szűz Mária szobor légiessen szép bája, arisztokratikus eleganciája legközelebbi „testvérei” a két barkai (Felvidék) női szobra, Szent Dorottya és Szent Katalin. A középkori magyar szobrászat legnagyobb hazai szakértője, Radocsay Dénes, a szobrokkal kapcsolatos több tanulmányában is, a két szobrot egy műhelyhez, de nem egy alkotóhoz sorolja. A lipárti Szűzanya (147cm) esetében azonban mindkettőt figyelembe kell venni. Ugyanis Szent Katalinnak a testtartása, a ruharedőzete, míg Szent Dorottyának átszellemült arckifejezése és a hajkorona-megoldása készletti töprengésre a szemlélt. Az utóbbi párhuzamoknál a koronákat nem szabad figyelembe venni, hisz mindkét szobornál későbbi kiegészítésekről van szó. A Szent Katalin párhuzam esetében ugyanígy kell eljárni a jobb karral, ugyanis ez Katalinnál hiányos, a lipárti Mária szobor esetében pedig válltól későbbi (kicsit ormótlan) kiegészítés. Idézzük fel Radocsy érvelését: „A barkai Szent Dorottya sudár alakja a magyarországi gótikus plasztika körében sajátosan egyedüli, közvetlen rokona a Kárpátokon túl sem ismert; párdarabja, a Szent Katalin szerényebb nála... Helye a magyarországi gótikus szobrászat fejlődéstörténetében 1410-1420 táján biztosan rögzíthető” (Korábbi írásainkban mi is erre az időre datáltuk a lipárti szobor keletkezési idejét.) „A hozzá vezető stíluszalak többféleképpen is rekonstruálhatók... Szent Dorottya és Szent Katalin figuránk születésének helyét a kassai művészet hatásának tágabb övezetében kell keresni...



Kérdéses azonban továbbra is: milyen közvetítéssel, milyen úton jutott el hozzá előkelő rokonainak, a -Szép Madonnák-stílus-típusa...” (A lipárti szobor akár a hiányzó láncszem is lehet.) Radocsay Dénes itt a budai műhely hatását taglalja (A Múltidéző, a témával kapcsolatos számában ezt mi is felvetettük), majd a következőképpen zárja érvelését: „Az északi bányavidéken és a kassai művészet hatóövezetén belül születve, mindkét ágon, a bányavárosok és Kassa budai kapcsolatai révén, a magyarországi plasztika fejlődésének erősebb fonálára fűződve így, a főváros egyidejű művészetéhez is kötődik. Pompás faragványunk megszületését a Kárpátokon túli, sziléziai, csehországi, ausztriai -Szép Madonnák- ihlető ösztönzése mellett, s minden bizonnyal azzal együtt, a budai műhely munkássága, rangja, központi helyzete s messzebb sugárzó hatása teszi kellőképpen érthetővé. (Ha itt a szobor korábban felvetett, esetleges vasvári, Szűz Mária templom béli, feltételezett előéletére gondolunk nem szabad megfeledkezni arról, hogy Nagy Lajos király udvari papja Mihály, óbudai kanonok, 1383-ban került a vasvári káptalan élére, tehát a káptalan a 14. század végén „felsőszintű” kapcsolatokkal rendelkezett, Mihály prépost, Mária királynőnek is tanácsadója volt helyi ügyekben.) Radocsay egyébként a múlt század negyvenes éveinek az elején fellelt két szobor esetén azzal is érvelt, hogy habár Barkáról valók a szobrok, biztosan komolyabb városban volt az eredeti helyük, és ez az érvelés a lipárti szobor esetében is helytálló. Egyébként is több történelmi példát lehet hozni arra, hogy a török elől miként menekítette az egyház féltett kincseit, értékeit biztonságosabb helyekre, és ennek az óvatosságnak köszönhetően ezek az értékek többnyire át is vészelték ezt a történelmi kort. (Képek: A barkai Szent Katalin és Szent Dorottya, a lipárti Szűz Mária szobor, majd a Mária és a Dorottya szobrok fejei.)

A következő szám tartalmából: Képkommentárok (18), Művelődéstörténeti mozaikok (20) Bitnicz Lajos, Az 1914-es nagy szecsenyi tűzvész, Egy kis pecsét történet (6)